

МАШКОВА В. І.,
аспірант кафедри інтелектуальної
власності та інформаційного права
(Навчально-науковий Інститут права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка)

УДК 347.2:347.77

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.1.12>

ОСОБЛИВОСТІ КОЛЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ МАЙНОВИМИ АВТОРСЬКИМИ ТА СУМІЖНИМИ ПРАВАМИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У науковій статті визначено головні особливості функціонування системи колективного управління майновими авторськими та суміжними правами в Україні під час дії правового режиму воєнного стану. Зокрема, виділено та розкрито положення змін до Закону України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав», які набрали чинності у зв'язку прийняттям Закону України № 2811-IX від 01 грудня 2022 року.

Автором розглянуто специфіку здійснення діяльності зі збору, розподілу та виплати доходу від використання прав у сферах розширеного колективного управління під час дії на території України правового режиму воєнного стану. При цьому, окрему увагу приділено здійсненню колективного управління у сферах, передбачених підпунктами 3 та/або 4 абзацу 3 частини 5 статті 12 Закону України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав».

Під час здійснення дослідження проаналізовано порядок визначення тарифу для сплати користувачем в умовах воєнного стану справедливої винагороди за використання об'єктів суміжних прав у сферах: «право на справедливую винагороду, спільну для виконавців та виробників фонограм (відеограм), за публічне виконання фонограм і зафіксованих у них виконань чи публічну демонстрацію відеограм і зафіксованих у них виконань, опублікованих для використання з комерційною метою» та «право на справедливую винагороду, спільну для виконавців та виробників фонограм (відеограм), за публічне сповіщення фонограм і зафіксованих у них виконань, відеограм і зафіксованих у них виконань, опублікованих для використання з комерційною метою, крім кабельної ретрансляції».

Розглянуто проблему існування прогалини у здійсненні регулювання діяльності колективного управління у сферах обов'язкового колективного управління під час воєнного стану в Україні та наведено рекомендації щодо вирішення вказаної проблеми.

Ключові слова: воєнний стан; колективне управління; тариф; акредитація; організація колективного управління.

Mashkova V. I. Peculiarities of collective management of property copyright and related rights in Ukraine under martial law.

The scientific article identifies the main features of functioning of the system of collective management of property copyright and related rights in Ukraine during the legal regime of martial law. In particular, all additions to Law of Ukraine

«On Effective Management of Property Rights of Copyright Holders in the Field of Copyright and (or) Related Rights», which entered into force in connection with the adoption of Law of Ukraine No.2811-IX dated December 1, 2022, have been highlighted and disclosed.

The author considered the specifics of the collection, distribution and payment of income from rights in the spheres of extended collective management during the operation of the legal regime of martial law on the territory of Ukraine. At the same time, special attention is paid to the implementation of collective management in the areas provided for by subparagraphs 3 and/or 4 of paragraph 3 of part 5 of Article 12 of Law of Ukraine «On Effective Management of Property Rights of Copyright Holders in the Field of Copyright and (or) Related Rights».

During the research, the procedure for determining the tariff for payment by the user under martial law of fair remuneration for the use of objects of related rights in the following areas: «the right to equitable remuneration, joint for performers and producers of phonograms (videograms), for the public performance of phonograms and recorded performances in them, or public demonstration of videograms and recorded performances in them, published for commercial use» and «the right to equitable remuneration, joint for performers and producers of phonograms (videograms), for public broadcasting of phonograms and recorded performances in them, videograms and recorded performances in them, published for commercial use, except for cable retransmission» was analyzed.

The problem of the existence of a gap in the implementation of the regulation of collective management activities in the spheres of mandatory collective management during the martial law in Ukraine is considered, and recommendations for solving the specified problem are given.

Key words: *martial law; collective management; tariff; accreditation; organization of collective management.*

Вступ. 24 лютого 2022 року Україна зазнала збройної агресії з боку Російської Федерації. У зв'язку із цим на всій території України згідно Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» [1], який було затверджено Законом України № 2102-IX від 24.02.2022 [2], починаючи із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року було введено правовий режим воєнного стану. Одночасно із цим Указом Президента України «Про загальну мобілізацію» [3], затвердженим Законом України № 2105-IX від 03.03.2022 [4], було оголошено загальну мобілізацію, яка передбачає комплекс заходів, здійснюваних з метою планомірного переведення національної економіки, діяльності органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій на функціонування в умовах особливого періоду, а Збройних Сил України, інших військових формувань, Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту – на організацію і штати воєнного часу [5].

На виконання вищезазначених нормативно-правових актів у період з 24 лютого 2022 року Верховної Радою України було прийнято чимало законів, пов'язаних із регулювання функціонування тих чи інших державних інституцій у період дії воєнного стану. Не стала виключенням і сфера колективного управління майновими авторськими та суміжними правами.

Зокрема, 01 грудня 2022 року було прийнято Закон України № 2811-IX [6], який серед іншого містить положення щодо доповнення Закону України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» пунктом щодо регулювання здійснення діяльності колективного управління під час воєнного стану.

У зв'язку із вищезазначеним, актуальним вбачається виконання аналізу новоприйнятих особливостей здійснення колективного управління майновими авторськими та суміжними правами в Україні в умовах воєнного стану.

Постановка завдання. Мета даного дослідження полягає у вивченні новацій здійснення колективного управління майновими авторськими та суміжними правами в Україні у період встановлення правового режиму воєнного стану.

Результати дослідження. Першим нововведенням у сфері здійснення колективного управління в умовах воєнного стану стало імперативне «списання» неустойки, процентів, інфляційних втрат та інших видів цивільно-правової відповідальності, які виникли у зв'язку із порушенням користувачами зобов'язань зі сплати доходу від прав та були нараховані в період з 24.02.2022 року до 01.01.2023 року акредитованими організаціями колективного управління, чий строк акредитації закінчився у вказаний період.

Наступною особливістю здійснення колективного управління майновими авторськими та суміжними правами в Україні під час воєнного стану стало запровадження у період з 01.01.2023 року до припинення чи скасування воєнного стану заборони на нарахування неустойки, процентів, інфляційних втрат, а також на застосування інших видів цивільно-правової відповідальності, пов'язаних з невиконанням або неналежним виконанням користувачами зобов'язань зі сплати доходу від прав перед акредитованими організаціями колективного управління, строк акредитації яких закінчився до 01.01.2023 року.

Окремої уваги заслуговують положення Закон № 2811-IX щодо порядку затвердження тарифів за використання об'єктів авторського права та суміжних прав, майнові права на які перебувають в управлінні організацій колективного управління, а також процес визначення акредитованих організацій колективного управління в умовах воєнного стану.

Зокрема, підпунктом 3 пункту 3⁴ розділу «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» передбачено, що з 01.01.2023 припиняються переговори про встановлення тарифів, інформація про початок процесу щодо яких була розміщена на офіційному веб-сайті Установи до 24 лютого 2022 року. В той час як підпунктом 5 зазначеного пункту вказано, що з 01.01.2023 конкурси на визначення акредитованої організації колективного управління не оголошуються і не проводяться протягом воєнного стану в Україні. Установа оголошує конкурси на визначення акредитованої організації колективного управління у сферах, в яких відсутні акредитовані організації на дату припинення чи скасування воєнного стану в Україні, протягом 12 місяців після припинення чи скасування воєнного стану в Україні [7].

Крім зазначених вище особливостей здійснення колективного управління майновими правами правовласників у сфері авторського права та/або суміжних прав в період воєнного стану, найважливішою на наш погляд в даному випадку є норма, присвячена безпосередньому регулюванню порядку збору, розподілу та виплати доходу від прав у сферах розширеного колективного управління.

Відтак, підпунктом 4 пункту 3⁴ розділу «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» всі організації колективного управління, внесені до Реєстру організацій колективного управління, уповноважено на здійснення добровільного колективного управління у сферах розширеного колективного управління (на період з 01.01.2023 року до завершення 12 місяців після припинення чи скасування воєнного стану в Україні). При цьому, здійснення колективного управління у сферах передбачених підпунктами 3 та/або 4 абзацу 3 частини 5 статті 12 Закону України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» можливе лише щодо музичних творів, щодо яких організацією колективного управління здійснюється добровільне колективне управління у сферах, передбачених підпунктами 1 та/або 2 абзацу 3 частини 5 статті 12 Закону України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» та які було використано при створенні зафіксованих виконань, фонограм і відеогам. Тобто, якщо організація колективного управління здійснює добровільне колективне управління музичним твором у сфері «публічне виконання музичних недраматичних творів з текстом і без тексту, включно

з тими творами, що включені до складу аудіовізуальних творів», протягом вказаного вище періоду вона має право здійснювати добровільне колективне управління у сфері «право на справедливий винагорода, спільну для виконавців та виробників фонограм (відеограм), за публічне виконання фонограм і зафіксованих у них виконань чи публічну демонстрацію відеограм і зафіксованих у них виконань, опублікованих для використання з комерційною метою» щодо зафіксованого виконання, фонограми чи відеограми, які були створені з використанням такого музичного твору. Теж саме стосується сфери «публічне сповіщення музичних недраматичних творів з текстом і без тексту, включно з тими творами, що включені до складу аудіовізуальних творів, крім кабельної ретрансляції» та сфери «право на справедливий винагорода, спільну для виконавців та виробників фонограм (відеограм), за публічне сповіщення фонограм і зафіксованих у них виконань, відеограм і зафіксованих у них виконань, опублікованих для використання з комерційною метою, крім кабельної ретрансляції» відповідно.

Водночас, тариф для сплати користувачем справедливої винагороди за використання об'єктів суміжних прав у сферах передбачених підпунктами 3 та/або 4 абзацу 3 частини 5 статті 12 Закону України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» під час здійснення колективного управління вищеописаним способом – становить 50 відсотків від розміру винагороди, яку користувач сплачує організації колективного управління за той самий спосіб використання такого музичного твору за той самий період використання. Інакше кажучи, якщо у користувача є зобов'язання за використання певного музичного твору способом публічного виконання та/або публічного сповіщення сплачувати організації колективного управління певну суму коштів за певний період, то за використання способом публічного виконання та/або публічного сповіщення зафіксованого виконання, фонограми, відеограми при виробництві яких було використано такий музичний твір, користувач буде зобов'язаний сплатити половину вказаної вище плати однак за аналогічний період використання.

Організація колективного управління, яка збрала справедливий винагорода відповідно до вказаних вище правил, здійснює її розподіл та виплату правовласникам або організаціям колективного управління, які представляють відповідних правовласників, з урахуванням положень статті 21 Закону України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» [7].

При цьому, користувач, який сплатив винагорода за використання музичного твору відповідним способом та справедливий винагорода за такий самий спосіб використання виконання, фонограми і (або) відеограми, передбачену підпунктами 3 та 4 абзацу третього частини п'ятої статті 12 Закону України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав», відповідній організації колективного управління у визначеному вище порядку, не матиме зобов'язань перед будь-якими правовласниками про сплату винагороди за таке використання твору, виконання, фонограми і (або) відеограми за відповідний період використання [7].

Водночас, неможливо залишити поза увагою факт наявності прогалини у здійсненні регулювання діяльності зі збору, розподілу та виплати доходу від прав у сферах обов'язкового колективного управління під час воєнного стану в Україні.

Зокрема, обов'язкове колективне управління передбачає можливість здійснення колективного управління об'єктами авторського права і (або) суміжних прав у таких сферах: 1) право слідування щодо творів образотворчого мистецтва; 2) репрографічне відтворення творів та їх частин (уривків); 3) відтворення в домашніх умовах і в особистих цілях творів, виконань, зафіксованих у фонограмах, відеограмах, їх примірниках, а також аудіовізуальних творів та їх примірників; 4) кабельна ретрансляція об'єктів авторського права і (або) суміжних прав, крім прав організацій мовлення щодо їхніх власних програм (передач) мовлення – виключно акредитованими організаціями колективного управління [7]. При цьому, право на вилучення повністю або частково належних правовласникам майнових прав з управління акредитованою організацією у правовласників відсутнє.

Таким чином, у випадку нездійснення збору, розподілу та виплати доходу від прав акредитованою організацією колективного управління, правовласники вимушені будуть терпіти збитки, а користувачі – порушувати законодавство України про авторське право та суміжні права.

Натомість, станом на 16 січня 2023 року в Україні не існує жодної організації колективного управління, акредитованої на здійснення колективного управління у сферах «репрографічне відтворення творів та їх частин (уривків)», «відтворення в домашніх умовах і в особистих цілях творів, виконань, зафіксованих у фонограмах, відеограмах, їх примірниках, а також аудіовізуальних творів та їх примірників» та «кабельна ретрансляція об'єктів авторського права і (або) суміжних прав, крім прав організацій мовлення щодо їхніх власних програм (передач) мовлення». В той час як строк акредитації організації колективного управління, уповноваженої на здійснення колективного управління у сфері «право слідування щодо творів образотворчого мистецтва» сплине 18 лютого 2023 року.

Зважаючи на зазначене, а також на введення Законом № 2811-IX з 01.01.2023 заборони на проведення конкурсів на визначення акредитованої організації колективного управління, починаючи з 18 лютого 2023 року в Україні фактично перестане функціонувати така форма колективного управління як «обов'язкове колективне управління».

Висновки. З огляду на вищезазначене, можемо зробити висновок про встановлення в Україні на період воєнного стану та протягом 1 року після його завершення чи скасування, у сферах розширеного колективного управління – системи колективного управління з протилежним механізмом функціонування щодо повноважень організацій колективного управління на збір, розподіл та виплату доходів від прав, порівняно із тим, який було запроваджено при прийнятті Закону України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав». При цьому, з метою дотримання прав суб'єктів авторського права та суміжних прав, доцільним є прийняття у найкоротший термін доповнень до Закону України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав», в яких має бути здійснено регулювання особливостей здійснення обов'язкового колективного на період дії воєнного стану в Україні.

Список використаних джерел:

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 р. в редакції від 18 листопада 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення 16 січня 2023 року).
2. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»: Закон України № 2102-IX від 24 лютого 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text> (дата звернення 16 січня 2023 року).
3. Про загальну мобілізацію: Указ Президента України №65/2022 від 24 лютого 2022 р. в редакції від 20 листопада 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/65/2022#Text> (дата звернення 16 січня 2023 року).
4. Про затвердження Указу Президента України «Про загальну мобілізацію»: Закон України № 2105-IX від 3 березня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2105-20#n2> (дата звернення 16 січня 2023 року).
5. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України № 3543-XII від 21 жовтня 1993 р. в редакції від 04 грудня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text> (дата звернення 16 січня 2023 року).
6. Про авторське право і суміжні права: Закон України № 2811-IX від 01 грудня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення 16 січня 2023 року).
7. Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав: Закон України № 2415-VIII від 15 травня 2018 р. в редакції від 01 січня 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2415-19#Text> (дата звернення 16 січня 2023 року).

